

би бути тільки св. Франциск з Асижу, коли бі він знову явився на світі.

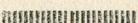
Гарні Пані! Ви зодягнені в дорогі футра. Ви пообвішувані дорогоцінностями. Ви навколішках молитеся при гробі св. Франциска з Асижу.

Гарні Пані! Коли бі він знову явився на тій земній долині, Ви перші почали би кликати, щоби його видати в руки влади!

Російська революція вже і помирилася і порозумілася з капіталізмом. Хіба дитина цього не бачить! Такі революціонери як ті, що порозідалися в Кремлі, можуть загрожувати капіталістам, але ніколи капіталізові. Небезпека для капіталізму могла би прийти тільки тоді, коли бі народився якийсь могутній, аскетичний рух. Коли бі він захопив маси під гаслом: покинути забаганки, гріхи і нахили, прищіплеї народові впродовж останніх сто літ. Тоді капіталісти, що розсілися у золочених сальонах, побіліли бі від жаху, від безмірного переляку, що їх маєтки миттю стають!

Однак треба їм сказати: Панове! Не бйтесь! Видається мені, що ще дуже віддалений день, коли народиться аскетичний рух, що зуміє відібрати Вам, капіталістам, Ваше багацтва! Однак скорше чи пізніше *такий день прийде!*

Переклав М. К.

A. M. Андрієвський.

До інтерпретації поеми Т. Г. Шевченка: „До мертвих і живих і ненароджених земляків моїх... мое дружное посланіє“.

I.

Славетній фільольог О. О. Потебня любив часто згадувати слова Гетого: „Поети тим подібні до медведів, що ссуть власну лапу“. Л. Н. Толстой казав: „Я малюю своїх героїв власною сукровицею“. А Н. В. Гоголь говорив: „Мої герой тим мені дорогі, що вони з душі“.

Психічна область кожного чоловіка дуже складна. Коли б, напр., вдалось заглянути в душу пересічного українця, то яких слідів різних впливів ми там не побачили б. Знайшли б там сліди впливу татарського степу, московщини, західної культури і т. д.

Психіка генія ще складніша. Геній пізнає себе через мову. Мова є засобом до його самовідкриття. Але одночасно мова для генія, як і для звичайної людини, є проводом до душі другого, до захованого його „я“. Силу генія міряється тим, чим більший він доступ має до душі других; чим більше він спонукує других до самовідкриття своєю мовою. Без других, тобто читачів чи слу-

хачів геній не міг би відкрити себе. Ідеї генія мусить хтось восприняти. „Восприняти“ не значить вбрати в себе, як губка вбирає воду; а так піддатись їх впливові, щоб наступило якраз само-відкриття. Ідеї генія, як символи, лише зачіплюють психіку читача, а по такім зачіпленню, він починає розуміти себе, само-відкривається і в ідеї - образи генія вливає зміст, що є властивий психіці його — читача.

Візьмімо, напр. ідею — образ з „Мені однаково“ Тараса Г. Шевченка:

„Та не однаково мені,
як Україну злії люди
присплять лукаві і вогні
Її окаянену збудять,
Ох, не однаково мені“...

Даний образ-ідея, а зміст який? Ріжний — в залежності від психіки читача. Образ може бути незрозумілій читачеві. Оповідають, напр., що Драгоманів переклав цей вірш одному французові; француз сказав, що це нісенітниця, бо як можна когось в огні збудити. В наші часи у згаданий образ вкладали такий зміст: російський уряд приспав Україну, її визискуючи, але в огні соціальної революції її збудив. Розуміють нині і так: московські більшовики агітацією, що мовляв, ми брати ваші, приспали Україну, а потім обікрали і в огні повстань її збудили; по цей день вона кладе безчисленні жертви. Який саме стан України, у поетичному захопленні, розумів Т. Г. Шевченко — це тайна.

Геній творить огненні образи - ідеї, щоб ними заставляти других думати і страдати. Яка сила примушує генія, висловлюючись вульгарно, лизати власну лапу і так творити огненні ідеї? Це теж тайна. Лише можна констатувати, що поетичне захоплення находить несподівано, навіть проти волі поета. Про своє пророче захоплення так каже Єремія: „і подумав я собі: не споминатиму про Нього (Бога) і в Його іменню не буду більше промовляти; та в серці в мене мов би огонь запалав, утаєний в костях моїх; я силкувався зупинити його, тай не здолів“ (20, 8).

Геній — син свого народу, приналежить до даної епохи. До кого він говорить, ті — є теж діти свого часу. Тому, щоб зрозуміти генія, треба пізнати світогляд того народу і більчого оточення генія, починаючи від рідної семії. Зрозуміти генія не значить показати те, що він хотів сказати; а освітлити те, що він у дійсності сказав; сказане ним є приналежністю цілого людства, а впершу чергу його народу.

Чим досконаліша ідея, тем більший круг людей вона захоплює; зявившись серед даного народу, вона визволяється від національних прикмет і стає приналежністю цілого людства. Вище згадана поема Т. Г. Шевченка наскрізь політична; написана для українців; ідеї - образи її пристосовані до даних історії України; але коли з них зняти українську барву, вони не теряють своєї

сили; а, навпаки, набувають вселюдського значіння. Зрозуміти генія — значить також показати, що у його образах - ідеях, опріч національного забарвлення, є позанаціонального, вселюдського.

II.

Поему Т. Г. Шевченка інтерпретували Б. Грінченко, Щурат, Гординський, Цісик, Сімович, Ійзеншток і недавно академік С. Смаль-Стоцький,¹⁾ але все ж, здається, не все сказано, не все у порядку.

Перш за все інтерпретатори, свідомо чи несвідомо, не підкреслюють, що поема написана під церковним впливом. Якраз, всі образи - ідеї взяті як не зі Св. Письма, то з церковних пісень. Це природно, бо Т. Г. Ш-ко ще за молодих літ знов і Св. Письмо, і церковні пісні. Щоб переконатись у цьому, досить порівняти речення поеми з відповідними місцями Св. Письма і церковних пісень.

У Т. Г. Ш.:

„Тільки я мов окаянний і день і
ніч плачу”...

„оглухи, не чують...”

„людей запрягають в тяжкі ярма”;
„що добре ходите в ярмі”; ярмо —
образ неволі;

„Побачите, які будуть жнива”;

„Сонця правди дозрівати”;

„Не чули б у Бога вашої хули”
„Не покивали б на вас головою”;
„одцурається брат брата...”
„Дим хмарою заступити сонце”!

„Умийтися, образ Божій...
не скверніте...”

„Невчене око загляне їм в саму
душу глибоко”;
„дознаються небожата... тай засудять... і премудрих
немудрі одурять”;

У св. Письмі або Церк. пісні:

„Без упину виливає слізни око
моє”; „я стався сміховищем усьому
народові моєму” (плач Еремії 3, 14,
49); „я плакав би день і ніч”... (кн.
Еремії 9, 1).

„Ta вони не слухали мене, не на-
хилияли вуха свого” (Ерем. 7, 26); „за-
твірділо бо серце народу цього, й
ушима тяжко чують” (Ме. 13, 15).

„розірву ярмо царя Вавилонсько-
го”; „Зняв... Ананія деревляне ярмо
з Ереміїної шині...” (Ерем. 28, 4, 10).

„Сіяли пшеницю, а пожали тер-
нину”; „соромитиметься вашого вра-
жаю через палаючий гнів Господень”
(Ерем. 12, 13).

„Кланятися сонцю правди”
(Церк. пісн.).

„Хула на Духа не проститься”;
(Ме. 12, 31; а також 27, 39).
„і хапатиме за полу брат брата”
(Ісаїя, 3, 6); „стане земля... горіющою
смокою” (Іс. 34, 9).

„Обмийтесь, станьте чистими..”
(Ісаїя, 1, 16).

„Хвалю Тебе, Отче Господи Неба
і Землі, що Ти втаїв се від премуд-
рих і розумних, а відкрив еси те не-
доліткам..” (Ме. 11, 25); „Погублю
премудрість премудрих...” „Чи не
обернув Бог премудрість світу цього
в дурсці”; „немудре світу вибраав
Бог, щоб осоромити премудрих”.
(Ап. Пав. 1. Коринт. 1, 19, 20, 27).

¹⁾ Університетський Збірн. 1930 р. Прага ст.12. Там же подана література

„Замість пива праведную кров із ребер точать ..“

„Прочитайте... щоб не сонним сниться всі неправди...“

„Правда, правда, наїдались, (запорожці) а вам тепер вадить...“

„Прийдите, пиво піем новое...“
(2-га пісня великої Канона)

„Я на пророки ложних снів, говорить Господь, що розказують їх і зводять з ума люд май своїми брехнями й оманю...“ (Єрем. 23, 32).

„Батьки їли терпке - кисле (грохи), а в дітей на зубах оскома...“
(Єзек. 18. 2).

В світлі Св. Письма і церковних пісень стають зрозумілими ті місця поеми, що над ними ламають голову інтерпретатори, однаке без добрих розвязок.

Наприклад:

Доборолась Україна до самого краю !
Гірше ляха свої діти її розлинають,
Замість пива праведную кров із ребер точать“.

Акад. Смаль - Стоцький вияснює це місце так: „праведную кров із ребер точать замість пива — праведную — нічим нікому невинну, замість пива — так як пиво, чим поет хоче виразити велику скількість крові.¹⁾ Перш за все, що подібного має кров до пива; друге, що варта ця символіка — кров — пиво ?²⁾ Слідом за акад. Смаль-Стоцьким ідуть молоді студенти, що вже викидають „замість“ з поеми, а просто читають: „так, як пиво праведную кров із ребер точуть“.³⁾ Це вже зміна тексту. Але чи є у цьому потреба?

Не знаю, як тепер, а років сорок тому на Правобережній Україні навіть малі діти знали на пам'ять великої Канон. Без сумніву, знов його і Т. Г. Ш—ко. А друга пісня Канона звучить так: „прийдите, пиво піем новое, не от камене нетліна чудодіємое; но нетліня істочник із гроба одождівша Христа, в нем же утверждаемся“. Мойсей у пустині ударив жезлом по скалі і потекла вода зі скали; піснь кличе пити не цю воду, а „пиво нове“, що тече з джерела вічного — Христа, що через Нього Мойсей чудо створив. Нове пиво тече з вічної любові Христа. Напиймося цього пива; цеї любові. Любім один одного так, як Христос полюбив нас. Т. Г. Ш—ко кличе своїх земляків, щоб вони полюбили Україну; напились цеї любові; цього нового християнського пива; і докоряє тим із них, котрі замість любові — нового пива, кров точать з ребер многострадальної України. Хто напоєний любовю Христовою, той не буде точiti з Його ребер крові; хто напоєний любовю до України, той не буде розпинати її і точити з її ребер кров. Так, гадаю, треба розуміти сумнівне місце поеми і тоді не буде потреба міняти її тексту.

Які обвинувачення ставить поет своїм землякам?

¹⁾ Ibid — ст. 40.

²⁾ „Пиво“ у наших піснях зустрічаємо: „а од пива болить спина, а од меду голова, купиж мені горілочки, щоб я була здоровова“; „куплю тобі горнець меду, ще й два пива“; але такої символіки „кров — пиво“ не надібаємо.

³⁾ „Поступ“, Прага, Березень. Ст. 52. 1932: Шевченківське число.

Перш за все такі; „кайданами міняються, правдою торгують, і Господа зневажають. Людей запрягають в тяжкі ярма; оруть лихом, лихом засівають“; „і знову шкуру дерете з братів незрячих гречкосіїв“. Мінятись кріпаками, за гроши в судах добувати виправдання або обвинувачення, накладання на підданих — кріпаків чималих тягарів — це були явища звичайні у часи поета.

Ці обвинувачення мають універсальний характер; тобто їх можна зустрінути в історії кожного народу в часи його мораль-ного занепаду. В таких гріхах обвинувачували своїх земляків і жидівські пророки.

Далі поет ставить у вину своїм землякам те, що вони стоять на фалшивій дорозі, а саме: — пруться на чужому добувати таку мудрість, що од неї жадної користі нема. У чим дефекти тієї мудрості? Вона дає лише гарні слова, що у житті не здійснюються; та мудрість на словах, а не на ділі; „а ви претеся на чужину шукати доброго добра, — каже поет — добра святого, волі, волі, братерства братнього!... Найшли! Несли, несли з чужого поля і в Україну принесли великих слів велику силу, тай більш нічого“... Та мудрість — то ідеї французької революції: свобода, рівність і братерство. Але навіть у самій Франції здійснили тільки політичну свободу, а рівність і братерство і по цей день не здійснено. Та мудрість, по думці поета, веде до безбожжя: „і все те бачив і все знаю, нема ні пекла, ані раю, немає й Бога, тільки я“... Ця мудрість уже в часи поета породила російський нігілізм.

Шкода від такої мудrosti та, що ви зробились нещирими, дволичними; „кричите, що Бог создав вас не на те, щоб ви неправді покланялись; а хилитесь, як і хилились, і знову шкуру дерете з братів незрячих гречкосіїв“. Проповідь „безбожія“, як мода, вищий тон, ознака ученості на ті часи, мало того, що є хула на Бога, а й не довподоби українському народові, тому не диво, що він „покиває головою“ і скаже: „от орли“. Мудрість земляків Україні не потрібна. Український кріпак, як уміє, творить добробут; а його старший брат, вчений пан не творчий елемент, а паразит, „смердячий гній на чистій... землі“. Тому поет каже: „ох якби то сталося, щоб ви не верталися (з чужини); щоб там і здихали, де ви поросли; не плакали б діти, мати б не ридала (бо може б панщини не було, або була б лекшою); не чули б у Бога вашої хули; і сонце б не гріло смердячого гною на чистій, широкій, на вольній землі; і люди б не знали, що ви за орли і не покивали б на вас головою“...

Думки Т. Г. Ш. про мудрість для нашої доби пророчі. Мудрість та правдива, що її в даних умовах можна здійснити. Шкода праці і часу на творення такої мудrosti, таких теорій, ідеольгій, що їх здійснити не можна. Всі ми знаємо, скільки за останні часи на Україну принесено „з чужого поля“ нездійснених теорій; „великих слів велика сила“; одна, свідома чи не свідома, демагогія; а правдивої мудrosti не було.

Однак поет не вважає своїх земляків за живих трупів, нездібних до переродження, інакше він не писав би їм послання і не погрожував би страшним судом ще тут на землі. Наслідки суду будуть страшні: „Заговорять і Дніпро і гори! Потече сто ріками кров у синє море дітей ваших... І не буде кому помагати! Отцюрається брат брата і дитини мати, і дим хмарою заступить сонце перед вами і на віки прокленеться своїми синами“. Засудять вас ваші ж кріпаки: дознаються небожата, чия на вас шкура тай засудять... і премудрих немудрі одурять“. Останні слова не значать те, як гадає Ак. Смаль-Стоцький, що не повірять вам, розкриють усю фалшивість вашої душі і вас премудрих, вас мудрагелів засудять, бо може небожата і не зрозуміють їх мудrosti, а те, що „незрячі гречкосiї“, „небожата“ розєднані з своїми старшими братами, культурно незвязані з ними — самим фактом свого існування осудять їх. Образ взятий з Св. Письма (Ап. Пав. I. Корінт I, 19—27; Ерем. VII 8—9; IX, 23): З одного боку первісні христіяни — не вчені, не багаті, не шляхетського роду; з другого — вища кляса — грецькі і жидівські мудреці, що не мають впливу на нижчу клясу, котрій христіянська наука миліша; цей факт дає привід Ап. Павлові сказати: немудре світу вибрали Бог, щоб осоромити премудрих (1 ст. 27). Який політичний ідеал дає всім землякам поет?

„Подивіться, каже поет, на рай тихий, на свою країну, по любітє ширим серцем велику руїну! Розкуйтесь, братайтесь! У чужому kraю не шукайте, не питайте того, що не має і на небі, а не тільки на чужому полі... В своїй хаті — своя й правда і сила і воля“.

Українська держава — це політичний ідеал поета. Тільки у своїй державі може бути своя правда, тобто свій правопорядок; у чужій державі, під чужою владою — чужий правопорядок; окупант накидає своє право окупованому; тільки у своїй державі народ приходить до своєї сили, тобто у повній мірі використовує Богом дані йому скарби — науку, мистецтво, техніку; тільки у своїй державі можливий вільний політичний розвиток.

Поет бачив, що цього ідеалу не осягнено. Він відчував страшну тугу за цим ідеалом; але знов, що тужать за ідеалом, хоч і не в такій мірі, і його земляки; бо забути ідеал також не можливо, як не можливо чоловікові забути, що він чоловік.

Проти туги мусять бути ліки. Нормальний лік це невпинна діяльність надздійсненням ідеалу. Але є й другі ліки: гумор і чванство.

Оскільки перший нешкідливий, остільки другий погубний. Поет у поемі про гумор не згадує, за те сильно картає чванство земляків¹⁾. Чванство тим шкідливе, що воно „угашає“

¹⁾ Гумор, як лік від душевної туги, зустрічаємо у деяких наших приповідках, напр.: не того я плачу, що мама вмерла, а того, що в ноги змерзли; не тратьте куми сили, пускайтесь на дно; У Т. Г. Ш. сумна поема „Тарасова ніч“ закінчена гумором: „пішов кобзар по улиці, з журби як заграє! Кругом клопці навприсядки, а він вимовляє: нехай буде отакечки; сидіть діти у за-

духа, здержує енергію, припиняє самокритику і рух вперед, бо пошохти вперед, коли в минулому було так гарно; фалшує історію, привчає спати й спати на волі, впиваючись насолодою огляду минувшини. Чванство не вилічує туги за ідеалом, як не вилічує чоловіка від журби горівка; бо поки пяний, тай веселий; а проспався, то журба ще сильніша¹).

Поет гостро реагує на чванство земляків: „раби, підніжки грязь Москви, Варшавське съміття ваші пани ясновельможній гетьмані! Чого ж ви чванитеся, ви, сини сердечної України? Що добре ходите в ярмі, ще лучче ніж батьки ходили? Не чваньтесь! З вас деруть ремінь, а з їх бувало й лій топили. Може чванитесь, що брацтво віру заступило? Що Синопом, Трапезунтом галушки варило? Правда, правда: найдались, а вам тепер вадить, а на Січі мудрий німець картопельку садить... А чванитесь, що ви Польщу колись завалили! Правда ваша! Польща впала, тай вас роздавила.

Не вільно думати, що тут поет висловив ясно критично-негативне відношення до минулого України, що над тим минулим треба поставити хрест; ні; поет зазначив лише головний гріх нашої історії, а саме: наші предки по весь час змагали до власної Держави, але через свої гріхи вдержати її не могли; правда, правда найдались, а вам тепер вадить; бо на Січі не ви садите картопельку, а мудрий німець; не ви порядкуєте, бо то не ваша держава; батьки мали державу, але не вміли її вдержати; оцей гріх вам вадить; батьки їли кисле, а у дітей на зубах оскома (Езек. 18, 2). В цілому українському русі, повному помилок і гріхів є одно вічне — це змагання до власної держави. Гріхи супроти цього змагання, вільні чи не вільні мусять бути спокутувані і в такий спосіб направлені²). Щоб направити гріх, треба його знати. Тому поет закликає земляків: „учітесь брати мої, думайте, читайте... Отак і ви прочитайте, щоб не сонним снились всі неправди, щоб розкрились високі могили перед вашими очима, щоб ви розпитали мучеників: кого, за що розпинали. Наша історія, по думці поета, в оповіданню чваньків не правдива як сон, а ви постараитесь її побачити наяві. Порівнання неправдивого оповідання зі сном взяте, можливо,

пічку“. „Козацька маті“ Гулака-Артемовського це не глум, не насмішка, а сміх через слізози. Мені здається, що критики не доцінили цього віршу Гулака-Артемовського; не побачили у ньому великої туги за Україною, прикритої гумористичними словами. У гумористичних віршах шкільного походження, напр.: сяде Адам прямо ря, наготу свою покриває, А ти Ево не журися, та до мене пригорнися; ой прошу ж я тебе...

¹⁾ Чванство страшенно було поширене у москалів. Голосне „шапками їх закидаєм“ не вивело ще й сьогодні. У свій час проги чваньства Крилов написав свою байку про гусей, що Рим спасли; закінчив її так: „тим гусям була і честь, а ви годитеся лише на печенью“. Зле, коли чоловік не має національної гордості; але зле й тоді, коли та гордість переходить у чванство. У всьому мусить бути міра.

²⁾ Віра в те, що гріхи батьків мусять покутувати нашадки, була у всіх народів; цю віру висловив і Т. Г. Ш.: „а ти гріх мій спокутуєш в людях сиротою, безбатьченком!... (Катерина).

з кн. Єремії 23, 25—32: „я чув, що говорять пророки, та як вони в мое імя неправду пророкують. Вони говорять: я бачив сон, я бачив сон. Невже у них на умі своїми снами довести мій народ до того, щоб забув мое імя... Пророк, що бачив сон, нехай же й оповідає його за сон, а в котрого мое слово, то нехай і переказує мое слово вірно. Хіба ж половина чисте зерно все одно...?“

Гріхи предків треба спокутувати. Покута не легка, особливо для духовних вождів народу. Тому поет правдиво каже: „я ридаю, як згадаю діла незабуті дідів наших: тяжкі діла! Як би їх забути, я оддав би веселого віку половину; отака то наша слава, слава України“. Акад. Смаль-Стоцький розуміє це місце так, що для поета тільки й втіхи, що згадувати тяжкі діла дідів. Коли б сталося так, що він їх забув, то він оддав би веселого віку половину, щоб тільки повернено йому цю втіху (ст. 42). Коли б спомин про діла дідів був справді втіхою для поета, то пощо він, згадуючи „ридає“ і зве діла „тяжкими“? Для великих людей спомин про гріхи дідів ніколи радістю не бував.

Вище наведені гострі слова поета про минуле України звертають найбільшу увагу інтерпретаторів: одні бачать у них осуд поета всього нашого минулого та зречення колишнього безkritично-романтичного захоплення цим минулим; Другі кажуть, що у них поет висловив дуже критичне відношення до Московщини та до її рабів з-поміж українців. Перші перебільшують, другі недоговорюють. Коли зважити, що у цілому українському русі було змагання до власної держави: зусилля вдергати її, то поет не осудив цих зусиль, а осудив смертельний гріх наших предків — опортунізм, орієнтацію то на Москву, то на Варшаву; „також як кров свою лиши, каже поет, батьки за Москву і Варшаву, і нам, синам, передали свої кайдани — свою славу“.

У цілому поет на значіння науки історії дивився тоді поглядом загально-російським, що його висловив устами літописця з Бориса Годунова, А. С. Пушкін: „да відають нащадки православних землі рідної минулу судьбу; своїх царів за добро і добре діла прославляють, а за зло і темні діла Спасителя смиренно умоляють“.

Поет жаліє земляків, Він бачить, що щастя вони не мають. Мудрість, що її за дорогу ціну вони добувають на чужині, добра не дає. Смакування історії, примашене чваньством в роді „поема вільного народу“, „Брути і Коклеси“ не може вгамувати душевної туги за ідеалом. Без праці на рідній землі, серед рідного народу немає щастя. „Нема на світі України, каже поет, немає другого Дніпра“; „Бо хто матір забуває, того Бог карає; того діти цураються, в хату не пускають; чужі люди проганяють і не мас злому на всій землі безконечній веселого дому“. Душевно незадоволений чоловік вічно злив; а злому ніде нема радости¹⁾.

¹⁾ Тут поет вказав на загально-російське явище, що на його у свій час вказували російські поети А. Грибоедов, А. С. Пушкін. Російський інтелігент, вихований на чужині, позбавлений участі у політичному житті країни через

Не мати рідної землі — це найбільша кара, якою і жидівські пророки грозили своїм землякам¹⁾.

Поет не закінчує поеми безнадійністю. Він вичитує землякам, що вони „просвітити, кажуть, хочуть, материні очі современними огнями, повести за віком, за німцями недоріку, сліпую каліку! Добре! Ведіть, показуйте! Нехай стара мати навчається, як дітей тих нових доглядати! Показуйте! За науку — не турбуйтесь — буде материна добра плата!“ Досі зла іронія поета; а далі він пророче каже: „розпадеться луда на очах ваших неситих, побачите славу, живу дідів своїх і батьків лукавих“. Пізнаєте гріх батьків і спокутуєте його.

III.

Під кінець треба подати кілька заміток щодо інтерпретації окремих слів з поеми.

Москалі складають цілий словник для А. С. Пушкіна, справедливо вважаючи, що незабаром настане час, коли змисл слів, вжитих поетом, забудеться; у них будуть вкладати інший зміст; а тому треба зберігти слова поета з тим змістом і змислом, як їх розумів сам поет. Таку працю необхідно виготовити і для Т. Г. Шевченка.

Т. Г. Ш. родився і виріс в Звенигородщині. Правдоподібно, що він вживав більшість слів зі Звенигородщини і розумів їх так, як там розуміють. Наші ж інтерпретатори Т. Г. Ш., здебільшого, користуються загально-українським словником і подають такі пояснення слів поета, що, певне, так він їх не розумів; особливо це видається українцеві, знайому з мовою Звенигородщини. І так наприклад щодо інтерпретації окремих слів „Кобзаря“ Д-ра В. Сімовича я насмілився б сказати, що на Звенигородщині така інтерпретація викликала б здивування.

Оці сумнівні слова з поеми Т. Г. Ш. на Звенигородщині розуміють так:

Мізерія — рухомий маленький маєток, особливо, гроші. До знаються небожата, чия на вас шкура. — Коли син похожий на маму, то кажуть, він з неї і шкуру зняв. Куший німець узловатий; — у „вузлику“ гроші носять; „вузол“ борошна; вузловатий чоловік — товсте туловище, а тоненькі ноги; вузловатими звали чужинців, що носили короткі жупани, а вузькі штани.

Цуратися — не значить забувати, а зривати всякі зносини, прекорочувати всяку спільність.

абсолютний монархізм, відірваний від свого народу, блукав по світу, ніде не знаходячи душевного спокою; „безпочвенний“ інтелігент; на цій „безпочвенності“ виростали цілі кадри інтелігенції, що жила змодіфікованими европейськими теоріями, здалека була від дійсного життя. Більшовики теперішні є нащадками тієї інтелігенції, що, знишивши старий лад, приступили до державного життя з теоріями, випрацьованими по часті в європейських каварнях, по часті в російському підпіллі.

¹⁾ Кн. Єрем. 22, 26—26: I викину тебе вкупі з матірю твоєю, що породила тебе, в чужу землю, де ви породились, там ви й помрете; у землю ж, куди бажатиме душа їх вернутись, туди вони не вернуться.

